

LBRIS

We know
books

MARIN PREDA

Risipitorii

Ediție stabilită de Alexandru Preda
Prefață de Eugen Simion

Fișă biobibliografică și referințe critice
de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX SERV

Concepție grafică: Dana Popescu

Coperta I: Francis Picabia, Capetele noastre sunt rotunde, deci gândurile își
pot schimba direcția, cca 1930

Tehnoredactor: Ecaterina Pislă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PREDA, MARIN

Risipitorii / Marin Preda; ediție stabilită de Alexandru Preda; pref.
de Eugen Simion; fișă biobibliografică și ref. critice de Lucian
Pricop – Ed. a 5-a – București: Cartex Serv, 2023

ISBN 978-606-9098-33-2

I. Simion, Eugen (pref.)

II. Pricop, Lucian (ed.)

821.135.1

© Elena, Nicolae și Alexandru Preda.

© Editura Cartex Serv pentru prezenta ediție.

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Prefață</i> (Eugen Simion)	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	22
<i>Referințe critice</i>	24
<i>Notă asupra ediției</i>	33
Risipitorii	35
Partea întâi	37
Partea a doua	123
Partea a treia.....	225
Partea a patra.....	335

I

Când Petre Sterian pătrunse în casa unui negustor de pe Calea Griviței și ceru în căsătorie pe aceea dintre fiicele lui care se numea Rodica, el nu avu atunci sentimentul că nu se va mai putea apoi despărți de fata aceea. Tinerii nu se simt turburați de gravitatea marilor acte ale existenței, și primul lucru pe care îl făcu el a doua zi când intră în secție și se opri în fața dulapurilor să-și îmbrace salopeta fu să se laude că a dat gata una bogată și că o să-și ridice o casă în cartier.

Adevărul este însă altul. Fata nu se mirase atât de tare că dinspre partea aceea a casei lor, dinspre *Ateliere*, îi venise ei un băiat. De când era foarte mică parcă îl cunoscuse. Stătea ca o pisică lângă geam și când suna sirena tresărea și deschidea ochii mari. Știa că acum or să iasă de-acolo, din spatele porților înalte, de sub acoperișurile lungi, valuri de oameni. Își turtea nasul de geam și începea să se uite. Le urmărea mersul și le auzea ca prin vată și vocile. Treceau câte doi și câte trei, cu șepcile pe ceafă, cu mâinile băgate până la cot în buzunare, legănându-se. Urmărea un grup până nu se mai vedea, apoi alegea un altul, care îi plăcea ei mai mult, pentru un amănunt știut numai de ea, un nas mai lung al unuia dintre băieți, sau o ceafă mai netunsă. Când se făcu mai mare începu să coboare în prăvălie, și din prăvălie în stradă, chiar printre ei, privindu-i cu un zâmbet naiv și familiar. Și tinerii treceau pe lângă ea ferindu-se să n-o atingă, fără s-o ia în seamă, legănându-se mai departe cu mersul lor liniștit și egal.

Într-o după-amiază lungă de vară, la ora când cumpărătorii erau foarte rari și părinții urcau sus în odaia lor, începu să apară în prăvălie un domn. Era, după cum aflară curând, fiul proprietarului unui magazin de fierărie, *La omul de fier*. El călca pragul și dădea bună ziua într-un fel aparte, având aerul că săvârșește o ispravă pentru care trebuie negreșit să fie remarcat și admirat, iar, după teighea, cu metrul în mână, îl întâmpina cea mai mare dintre surori, cu aceeași expresie; buzele li se subțiau la amândoi, privirea le sticlea, vocea căpăta accente străine și cuvintele pe care le schimbau împreună se ciocneau între ele într-un fel foarte vesel: „Domnișoara vrea să-mi acorde câteva minute întreținere?” începea de obicei tânărul. „Pardon, domnule, răspundea atunci fata, întrețineți-vă cu cine v-ați mai întreținut.” „La cine faceți aluzie?” „La dumneavoastră.” „Mă confundați.” Și asta dura minute și uneori ceasuri întregi. Se pândeau și triumfau unul față de celălalt într-un fel de neînțeles, parcă ar fi făcut cunoștință anume ca să se poată înfrunta. Deseori el se despărțea de ea cu un aer trufaș și mușcător, pentru ca în ziua următoare, revenind, să plece ofensat și bătoș, iar sora cea mare ră-mânea după teighea furioasă și roșie de jignire sau jubilând de răspunsul cât mai usturător pe care i-l dăduse. Vroiau parcă să-și dovedească unul altuia ceva, dar ce anume nu se putea ști, și se supuneau acestei porniri cu convingerea cea mai liniștită că așa face toată lumea și că așa se poartă un cavaler cu o domnișoară. După ce se căstoriră, fata venea deseori pe-acasă, se închidea cu mama în odaie și ceasuri întregi i se auzeau de acolo smiorcăiala și drăcuilele. Continuau, se pare, așa cum începuseră. Venea apoi bărbatul după ea și o lua acasă cu „scuze”, dar se vedea după ochi că n-o ierta pe soția lui decât pentru moment.

Fata mijlocie coborî la teighea în locul celei mari și într-o zi un alt tânăr începu să întârzie și el în prăvălie ca și celălalt. El nu vroia însă să-i dovedească fetei nimic, nu era deloc bătoș s-o invite astfel: „Domnișoară, vreți să împărtășiți două scaune cu mine diseară în grădină?” Nu se pricepea și, surâzând în sinea ei, fata găsea că acest domn era cam plicticos. Totuși, nu uita nici

după atâția ani acest unic curtezan al ei, pentru care cu vremea începuse să aibă o curioasă nostalgie. Scena pe care o povestea despre el ajunsese să capete cu timpul o mare precizie și în același timp o neclaritate afectivă turburătoare, căci sugera copiilor tinerețea mamei, tainică și plină de farmec. „Stăteam în prăvălie, când văd că intră cineva, mi-am dat eu seama că nu era un client, începea de obicei mama. A spus bună ziua și a întrebat dacă avem nu știu ce. N-avem, zic. Și a plecat. A doua oară când a venit a rămas așa, pe gânduri: Dumneavoastră, zice, stați la teighea? Da, zic. Și, zice, părinții dumneavoastră, domnul Petrașincu, unde este? E sus. Și dumnealui, zice, stă dimineața și dumneavoastră după masă? Nu, stă și după masă, dar numai după ce doarme nițel. Dar de ce, zic, aveți ceva cu el? Nu, zice, n-am nimic... Și aici mama se oprea pufnind în răs, nedumerindu-i pe copii, și niciodată nu trecea mai departe, ca și când ar fi ajuns la o poartă prin care nu putea să intre decât singură și despre care nu se vorbește nimic nimănui. Într-adevăr, după câteva săptămâni, curtezanul ei o invitase la un bal și acolo se petrecuse acel ceva despre care ea nu vroia să mai povestească.

La numai câteva minute de la sosire, intrase pe ușă un tânăr cu mustața deasă, răsucită în sus și cu niște ochi mari și strălucitori și, dintre toți, deodată nu-l mai văzuse decât pe el. Era îmbrăcat ca și fiii de negustori care organizaseră balul, cu ghetе negre, pantaloni rotunzi, fără dungă și fără manșetă, jiletcă, guler alb și țepăn, ridicat sub bărbie și cu cravată cu nodul enorm, cum era moda pe-atunci... El își plimba privirea peste sală, căuta parcă pe cineva. „Pe mine mă caută”, a gândit ea atunci cuprinsă de veselie, și tot privindu-l își spunea, fără să creadă prea mult, că numai pe ea putea s-o caute, fiindcă numai ea, dintre toate fetele care erau acolo, își dădea seama cine era el, cu mâinile lui mari, cu costumul lui de împrumut, cu privirea lui îndrăzneată, căutând nici el nu știa pe cine, dar prefăcându-se că știe, ca să-și ascundă stînghereala. Deodată, el a văzut-o și a pornit spre ea. I s-a făcut frică, a cuprins-o brusc amețea și au început să-i tremure picioarele. A vrut să se refugieze sub protecția cavalerului ei, dar era prea

LBRIS

We know
books

MARIN PREDA

Imposibila întoarcere

Ediție stabilită de Alexandru Preda

Prefață de Eugen Simion

Fișă biobibliografică și referințe critice
de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX SERV

Coperta: Dana Popescu

Coperta I: Paul Klee, *Marele vis*, 1929

Tehnoredactor: Ecaterina Pîslă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României**PREDA, MARIN**

Imposibila întoarcere/Marin Preda; ed. stabilită de Alexandru Preda; pref. de Eugen Simion; fișă biobibliografică și referințe critice de Lucian Pricop – Ed. a 6-a – București: Cartex Serv, 2023

ISBN 978-606-9098-23-3

- I. Preda, Alexandru (ed.)
 II. Simion, Eugen (pref.)
 III. Pricop, Lucian (ed. șt.)

821.135.1

© Elena, Nicolae și Alexandru Preda.

© Editura CARTEX SERV pentru prezenta ediție.

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Prefață</i> (Eugen Simion).....	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	19
<i>Referințe critice</i>	21
<i>Notă asupra ediției</i>	35
Imposibila întoarcere	
Reflecții asupra prezentului	39
Reflecții asupra viitorului	41
Despre evazionism, literar și social	46
Fatalitatea relației	49
Iată țăranul!	53
Cărțile deasupra apei	56
Neobosita inventivitate a tipului infect	59
Spiritul primar agresiv și spiritul revoluționar	61
Scriitorul și marile seisme	68
Câți oameni cunoaștem?	71
Perspectiva de a deveni moralist	74
Compromisul cu prietenii	77
Compromisul cu ideile	80
Obstacole în calea lecturii (I)	84
Obstacole în calea lecturii (II)	87
Obstacole în calea lecturii (III)	90
Un semn de întrebare	94
Despre actualitatea lui I.L. Caragiale	99
Ce ne spune Orion?	108
Ciudatele obiceiuri ale bucureștenilor	111
Sadoveanu sau plăcerea de a scrie	116
Un coșmar	120
Bătrânul învățător	124

Șerpi pe hârtie	131
Un nou scriitor	135
Farmecul uitat al teatrului	140
Agresivitatea la volan	143
Cititorul neînfrânt	147
Societatea agrară și umanismul	151
Câți oameni ne vor hrăni	154
Utopie modernă	157
Ora despărțirii de un prieten	160
Un cetățean care scrie	163
Sperietori de ciori	168
Confesiuni	171
I Un învățător ciudat	173
II Marea călătorie	177
III Falsul librar	183
IV Fuseseră acolo examenele mai grele?	188
V Stâlpul de foc imaginar	192
VI Profesorii	195
VII O oră de istorie	199
VIII Violența	202
IX Despărțirea neștiută	206
Reflecții risipite	211

*Tema povestitorului**Imposibila întoarcere**Cum am scris Risipitorii**Făcătorii de cuvinte**Adevăr și închipuire**Însușire pierdută**Cum scriem**Când scriem cea mai bună carte**Contribuție de istorie literară**Riscul scriitorului și al cititorului său**Noutatea tipurilor umane**Despre Intrusul**Despre teatru**Polemica**Circuitul universal**Creație și morală**Ce vom citi mâine?**Cărți și eroi**Scriitorul și cuvântul*

PREFAȚĂ

Imposibila întoarcere (1971, ediția a II-a completată, 1974) a apărut mai întâi în revista „Lucașfăruș” (în cursul anului 1970) sub forma unui interviu în serial luat de Adrian Păunescu („Marin Preda răspunde la o întrebare”). Strângând răspunsurile într-o carte, Marin Preda a selectat ceea ce a găsit de cuviință din textele sale, eliminând întrebarea și adăugând alte însemnări, mici eseuri, portrete. Așa a procedat și în alte cazuri. Am un exemplu la îndemână: în 1968, după apariția volumului al II-lea din *Moromeții*, i-am propus autorului un *dialog* (un dialog, nu un interviu) și a acceptat, nu fără oarecare ezitare. Îmi amintesc bine împrejurările și argumentele lui, dar și ale mele. Scrisesem despre roman și, după câte mi-am dat seama atunci, ceea ce scrisesem plăcuse prozatorului, pentru că, într-o zi, după-amiază, ne-a făcut o vizită (mie și lui Lucian Raicu, G. Dimisianu și Valeriu Cristea) în redacția „României Literare”. Părea satisfăcut de atitudinea noastră: în afară că scrisesem pozitiv despre carte (cel puțin în ceea ce mă privește), toți criticii din redacție – de nu mă înșel – plus seniorul Șerban Cioculescu, colaborator permanent al revistei – toți, zic, îi luasem apărarea după ce, în revista „Lucașfăruș” (condusă de Eugen Barbu, adversarul incoruptibil al lui Marin Preda), romanul *Moromeții II* fusese pur și simplu negat, desființat, lichidat. Omul și opera. Marin Preda venise, probabil, acum, să ne mulțumească, dar nu așa, direct („vă mulțumesc, domnilor, sunt foarte mișcat de atitudinea dvs. curajoasă, dreaptă etc.”), ci în felul lui, pe ocolite: a intrat, ne-a întrebat ce mai facem, ce se mai întâmplă în viața literară, avem cumva necazuri în familie, căci lucrurile grave se întâmplă întâi în familie etc... Abia la sfârșit, când s-a ridicat să plece,

REFLECȚII ASUPRA PREZENTULUI

În zilele noastre o țară în care locuitorul ei câștigă mai puțin de o sută de dolari pe lună este numită cu dispreț țară subdezvoltată. Cum ai spune despre un om a cărui inteligență nu răspunde la un anumit test că e întârziat mintal! Cine a hotărât să fie numite astfel majoritatea popoarelor lumii? Și cine a decis ca suta asta de dolari să devină, pentru un imens număr de oameni, o obsesie? Oare înainte de apariția acestei sute de dolari oamenii nu trăiau fericiți?

Un poet spaniol din generația mea, pe care l-am cunoscut fugitiv aici la noi, avea fruntea încrețită de o neliniște și indignare care i se întipăriseră pe figură parcă pentru totdeauna. Ședea la masă și abia se atinge de feluri, în timp ce colegii săi români, spre a nu-și dezminți latinitatea, erau sau păreau veseli nevoie mare, ca și când ar fi vrut să spună că alții au motivele lor să-și încrețească frunțile, în timp ce noi, le „aranjăm“ noi pe toate și n-avem de ce să ne îngrijorăm. Recunosc că filozofia asta nu e lipsită de teme, deși ar trebui puțin reconsiderată. „Aranjarea“ asta ne costă, în momentele de răscruce, vieți ome-nești. Asta nu mai e „aranjament“, ci tragedie. Mi se poate răspunde, printr-un eseu filozofic, că e o trăsătură specifică a poporului nostru să ocolească denumirea dezastrelor și să facă haz de necaz. Da, așa este. Numai că pe spinarea acestei filozofii unii dintre noi am prins obiceiul să facem haz și când nu e cazul, și atunci când treburile ne așteaptă și gunoiul s-a adunat maldăr

la ușa și nu mai putem ieși din casă. Ce mai e de răs într-o asemenea situație?

Să revin însă la spaniol. „Domnule, a început el cu o grimasă parcă de disperare, după ce i-am pus o întrebare pe care o pun adesea străinilor: care e situația țăranilor din țara lor? Domnule, eu sunt țăran de origine și vara asta am petrecut-o la ai mei. Sunt indignat: nu-i mai recunosc. Își pierd demnitatea. Mândria lor... își pierd mândria! Nu mai muncesc ca să-și câștige existența, ci ca să-i întrețină pe străini... Să câștige dolari! Citesc în presă că își oferă la cele mai scăzute prețuri din lume camerele lor, peisajele lor, potecile și mormintele lor. Își dărâmă frumoasele lor case și construiesc peste ele altele, care seamănă cu hanuri... infame hoteluri... birturi și industrii, pentru ca posesorii de dolari din întreaga lume să vină la ei, să se simtă în largul lor și să mai vină și la anu... Sunt revoltat, domnule... Sunt gonit din propria mea țară... Sunt un om fără țară, n-am unde să mă mai duc...”

Și poetul spaniol se opri din vorbit și expresia chipului său deveni tragică. O simpatie adâncă mă năpădi pentru el, cu toate că-mi dădeam seama că în starea sa de spirit era și ceva din exagerarea dinchișotească a vestitului hidalgo. Înceai deci să-l aduc pe terenul realității. „Domnule, îi spusei, înțeleg că o mare rușine s-a abătut asupra plaiurilor dumneavoastră natale. Dar în schimb puteți fi mândri că ați scăpat în felul acesta de o altă rușine, poate mai mare: nu mai sunteți subdezvoltați. Am citit recent că Spania a depășit nivelul fatal și a intrat în rândul țărilor ai căror locuitori câștigă mai mult de o sută de dolari pe lună. Gata! Ați câștigat! Sunteți dezvoltati! Victorie! Rușinea a fost spălată. Mândria spaniolă...”

Dar tragicul poet, după ce mă ascultase câteva clipe și pe semne dându-și seama că i se cântă același cântec pe care îl auzise și răsauzise până la saturație, își întoarse privirea în sine și încetă să mai fie atent la spusele mele.

REFLECȚII ASUPRA VIITORULUI

Astăzi, fiul meu (șase luni!) a vrut să mănânce globul pământesc. Cititorul să fie liniștit, nu voi divulga cu ajutorul literaturii viața intimă a băiatului, scriindu-i rânduri „pentru adormit“, sau, în vreun roman, „sfaturi pentru fiul meu“ ețetera. Întâi, pentru că ignoranța e o stare care trebuie trăită la vârsta necesară, ca o protecție împotriva a tot ce o poate lua înaintea experienței, adică a inteligenței precoce. Și apoi, libertatea, acel sentiment divin de triumf care ne stăpânește când privim cerul și pădurile, numai în anonimată țâșnește parcă atât de copleșitor din ființa noastră. Asta nu înseamnă, firește, că neanonimii sunt înlănțuiți, ci doar că ei au, vorbind în jargon științific, o genă de adaptare în plus la o anumită activitate publică. Dacă fiul dumneavoastră n-o are, de ce să-l nenorociți atentând la anonimatul lui, în care el e stăpân fericit pe un avion, pe o locomotivă sau pe un transatlantic? Un băiat, călare pe un excavator pășitor, care înfige în moloz cu zgomot și manevre julvernienne dinții cupei uriașe de metal pe care o manevrează de sus, sau un tânăr inginer monteur, care așteaptă un tren cu piese împachetate, fără viață, cărora el urmează să le găsească subtilele ghivente, să le îmbrace și să facă astfel să apară, strălucitoare de frumusețe și de putere, turbina și generatorul de curent care va lumina orașul – ce-și poate dori mai mult un părinte pentru fiul său?

Așa gândim, noi, părinții! Dar ce vor gândi ei, copiii, când vor fi în stare de a gândi? m-am întrebat văzându-l cum se uită,

LBRIS

We know
books

MARIN PREDA

MOROMEȚII

VOLUMUL I

Ediție stabilită de Alexandru Preda

Prefață de Oana Soare

Fișă biobibliografică și referințe critice
de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX SERV

Concepție grafică: Dana Popescu

Coperta I: Léon Lhermitte, *Plata culegătorilor*, 1882

Tehnoredactor: Ecaterina Pîslă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PREDA, MARIN

Moromeții / Marin Preda; pref. de Oana Soare; fișă biobibliografică
și referințe critice de Lucian Pricop – Ed. a 9-a – București:

Cartex Serv, 2025

2 vol.

ISBN 978-606-9098-40-0

Vol. 1. – 2025 – ISBN 978-606-9098-41-7

I. Soare, Oana (pref.)

II. Pricop, Lucian (ed. șt.)

821.135.1

© Elena, Nicolae și Alexandru Preda.

© Editura Cartex Serv pentru această ediție.

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Romanul unei enigme</i>	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	17
<i>Referințe critice</i>	19
<i>Notă asupra ediției</i>	39
Moromeții. I	
Partea întâi	43
Partea a doua	205
Partea a treia	305

I

În Câmpia Dunării, cu câțiva ani înaintea celui de-al Doilea Război mondial, se pare că timpul avea cu oamenii nesfârșită răbdare; viața se scurgea aici fără conflicte mari.

Era începutul verii.

Familia Moromete se întorsese mai devreme de la câmp. Când ajunseseră acasă, Paraschiv, cel mai mare dintre copii, se dăduse jos din căruță, lăsase pe alții să deshame și să dea jos uneltele, iar el întinsese pe prispă o haină veche și se culcase peste ea gemând. La fel făcuse și al doilea fiu, Nilă; intrase în casă și după ce se aruncase într-un pat, începuse și el să geamă, dar mai tare ca fratele său, ca și când ar fi fost bolnav. Al treilea băiat, Achim, se furișase în grajdul cailor, se trântise în iesle să nu-l mai găsească nimeni, iar cele două fete, Tita și Ilinca, plecaseră repede la gărlă să se scalde.

Rămas singur în mijlocul bătăturii, Moromete, tatăl, trăsese căruța sub umbra mare a celor doi salcâmi de lângă poarta grădinii și apoi ieșise și el la drum cu țigara în gură. Părea de la sine înțeles că singură mama rămânea să aibă grijă ca ziua să se sfârșească bine.

Moromete stătea pe stănoaga podiștei și se uita peste drum. Stătea degeaba, nu se uita în mod deosebit, dar pe fața lui se vedea că n-ar fi rău dacă s-ar ivi cineva... Oamenii însă aveau treabă prin curți, nu era acum timpul de ieșit în drum. Din mâna lui fumul țigării se ridica drept în sus, fără grabă și fără scop.

– Ce mai faci, Moromete? Ai terminat, mă, de sapă?

Iată că se ivise totuși cineva. Moromete ridică fruntea și îl văzu pe vecinul său din spatele casei apropiindu-se de podișcă. Se uită numai o dată la el, apoi începu să se uite în altă parte; se vedea că nu o astfel de apariție aștepta. „...Pe mă-ta și pe tine, chiorule!“ șopti atunci Moromete pentru el însuși, ca și când până atunci ar mai fi înjurat pe cineva în gând și acum îl îngloba și pe vecin, fiindcă tot apăruse; după care răspunsese foarte binevoitor:

– Da, am terminat... Tu mai ai, mă, Bălosule?

– Am terminat și eu. Mai aveam un petic dincoace în Pământuri, mi l-au săpat ai lui Țugurlan... Ce faci, Moromete, te-ai mai gândit? Îmi dai salcâmu ăla?

Moromete se uită țintă la vecinul său, înțelegând pentru ce ieșise el la drum, și nu răspunsese la întrebare. „Da, am discutat odată să-ți vând un salcâm! Poate am să ți-l vând... poate n-o să ți-l vând... De ce trebuie să ne grăbim așa?“ părea el să-i spună.

– Dar Victor al tău... El nu mai iese la sapă, Bălosule? Sau de când e voiajor nu-l mai aranjează? zise Moromete. Adică... admitem cazul că fiind ocupat... mai adăugă el.

Vecinul avu bănuiala că aceste cuvinte nu sunt chiar atât de nevinovate cum s-ar fi putut înțelege din glasul cu care fuseseră rostite, dar trecu peste asta.

– Păi de ce zici că nu vrei să mi-l mai dai, Moromete? Că voiam să ți-l plătesc...

Drept răspuns, Moromete începu să se uite pe cer.

– Să ții minte că la noapte o să plouă. Dacă dă ploaia asta, o să fac o grămadă de grâu, Tudore! zise el.

Bălosu nu mai zise nici el nimic; apoi după câteva clipe schimbă vorba:

– Mă întâlnii pe la prânz cu Jupuitu. Zicea că mâine dimineață o pornește prin sat după *fonciire*.

Moromete rămase nemișcat.

– Zice că a primit o dispoziție sau un ordin, dracu să-l ia... Că cine are de achitat *fonciire* și n-o s-o achite mâine, o să le ia din casă.

Moromete se mohorî dintr-o dată. Vru să răspundă, dar se ridică pe neașteptate de pe stănoagă și sări spre poartă; un cal scăpase din grajd și voia să iasă la drum.

– Nea îndărăt, blegule, unde vrei să te duci? strigă omul închizându-i poarta în nas.

Calul nu se sperie însă, rămase cu botul lângă ulucă și suflă puternic pe nări, apoi, cu dispreț parcă, se întoarse cu spatele și începu să se frece de ulucă.

– Nea, n-auzi, surdule!... Tu-ți adineaurea mă-tii! strigă Moromete înfuriat.

Calul se opri din scărpinat și porni nepăsător spre prispa casei unde zăcea Paraschiv. Moromete se luă după el, dar calul nu-l luă în seamă, se opri lângă prispă și întinse gâtul lângă parmalac, unde începu să roadă cu dinții dintr-un drob de sare. Paraschiv ridică fruntea, se uită câteva clipe ca și când n-ar fi înțeles ce se întâmpla, apoi deodată îi repezi calului cu toată puterea un picior în burtă.

Tot atunci mama ieși în prag. Avea fața roșie și obosită, iar nădușeala îi curgea șiroaie înnegrite peste obraji și gât.

– Ilie, unde s-au dus fetele alea? Ce fac eu aici singură? Acu se întunericește și ce mâncați?

– Raci o să mâncăm, fa, d-aia te vaiți tu? răspunsese Moromete trăgând calul spre grajd.

Raci nu se găseau nicăieri în apele satului. Tocmai raci, prin urmare, aveau să mănânce la masă. Femeia se șterse cu deznădejde pe frunte, înghiți în sec și pieri în tindă.

– Niculae, unde ești, mă? strigă Moromete spre grădină.

– Aicea sunt! se auzi un glas de undeva.

– Ce faci acolo? Treci încoace și ajută-i mă-tii! Te duseși în grădină să te odihnești, că până acum stătuși! Când ți-oi da una după ceafă, îți sar mucii pe jos!

Pe poarta grădinii intră un băiat de vreo doisprezece ani. Avea capul gol și cămașa de pe el era ferfeniță. Picioarele goale erau pline de zgârieturi vechi cu urme de sânge închegat cu praf.

LIBRIS

We know
books

MARIN PREDA

MOROMETII

VOLUMUL II

Ediție stabilită de Alexandru Preda

Prefață de Oana Soare

Fișă biobibliografică și referințe critice
de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX SERV

Concepție grafică: Dana Popescu

Coperta I: Nikolai Sneider, *Procesul leneșului*, 1931

Tehnoredactor: Ecaterina Pîslă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PREDA, MARIN

Moromeții / Marin Preda; pref. de Oana Soare; fișă biobibliografică
și referințe critice de Lucian Pricop – Ed. a 9-a – București:

Cartex Serv, 2025

2 vol.

ISBN 978-606-9098-40-0

Vol. 2. – 2025 – ISBN 978-606-9098-42-4

I. Soare, Oana (pref.)

II. Pricop, Lucian (ed. șt.)

821.135.1

© Elena, Nicolae și Alexandru Preda.

© Editura Cartex Serv pentru această ediție.

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

Moromeții. II

Partea întâi	9
Partea a doua	155
Partea a treia	265
Partea a patra	389
Partea a cincea	467

I

În bine sau în rău, se schimbase Moromete? Cei care îl dușmăneau sau stăteau cu ochii pe el se potoliră sau îl uitară, ca și când l-ar fi iertat sau l-ar fi disprețuit. Ce putea să însemne asta?

Bălosu deveni chiar binevoitor față de vecinul său, iar Guica și Parizianu le întrebau pe fete când le întâlneau pe drum dacă alde Paraschiv nu le-a mai scris. De Nilă și Achim nu ziceau nimic, ca și când din partea ăstora doi n-ar mai fi putut pridi să citească atâtea scrisori. Arăta tăcută Guica, nu i se mai auzea deloc gura prin fața casei, pesemne că nepoții aveau alte griji pe-acolo decât să-i trimită scrisori. În acei ani muri părăsită în bordeiul ei și fu dusă la cimitir de Parizianu. Moromete, cu toate că era vorba de sora lui mai mare, nu veni nici măcar s-o vadă, dar asta nu miră pe nimeni, se cunoșteau în sat altele de acest fel mult mai rele.

Cu atât mai puțin băgă cineva de seamă că fi-său cel mic, Niculae, nu se mai ducea nici el la școală; deși maică-sa vânduse și ea un pogon din pământul ei să-l țină mai departe, totul se opri când trebuia să treacă pe al patrulea an: Moromete îi spuse, fără multă vorbă, că s-a terminat și cu istoria lui cu *studiile*, să stea acasă și să pună mâna pe sapă. Băiatul nu se mai zbatu nici el ca la început, nu se mai plânse nici pe lângă maică-sa și nici pe lângă preot sau fostul lui învățător ca să-l ajute; cu tatăl său se întâmpla ceva. Nu se mai putea vorbi cu el, spuneai una și el asculta și ai fi zis că înțelegea, ca să te pomenești pe urmă că răspunsurile pe care ți le dădea veneau din altă parte... Devenise în mod ciudat

întreprinzător și în anul când nu îi mai dădu voie lui Niculae să-și urmeze școala (an în care începuse și războiul) îi mergea destul de bine, își făcuse un pridvor în fața casei și tot timpul umbla cu căruța și caii de la munte la baltă. Parcă chiar întinerise, arăta zdravăn, cu mustața mereu neagră și când tot satul se pitea în casă și coșurile fumegau sub gerurile năpraznice ale iernii, era văzut cu alții mai tineri, cu sâniile încărcate cu porumb, gata să plece să le vândă în creierul Carpaților, la mocani. Se întorcea cu purcei mici cât niște gherlani pe care îi revindea în sat, cu șită de învelit acoperișurile și cu butoaie de țuică. Poli galbeni îi umpleau buzunarele și pe toate le vedea acuma din punctul de vedere al unui câștig eventual. El nu zicea așa, găsisese un alt cuvânt pe care îl adoptaseră și noii lui prieteni (căci cu cei vechi rupsese, cu Cocoșilă nu se mai împăcase nici până azi, iar de Dumitru lui Nae și Iocan se îndepărtase de mult), acest cuvânt era *beneficiu*. Moromete îl folosi chiar și când Niculae îl întrebă ce avea cu el de nu-l mai lăsa să meargă mai departe pe drumul lui, din moment ce nu era vorba de bani? Fusesse singura întrebare pe care băiatul i-o pusese după ce așteptase câteva săptămâni, și el și maică-sa, să se lămurească dacă nu cumva era vorba doar de o suceală a lui, sau poate de-o uneltire care îl izbise cu putere și îl ridicase contra lor, temerea de totdeauna a mamei.

– De ce zici, tată, că nu vrei să mă lași mai departe? întrebă fiul cu o voce în care cu trei ani în urmă speranța legată de fapt de firea de atunci a tatălui avusese totdeauna un tremur cu care îi forțase acestuia gândirea lui întortocheată; acum nu mai răzbătea din glasul băiatului decât o curiozitate rece.

– Și ce beneficiu o să am eu, mă, de pe urma ta, dacă te las să te duci mai departe la școală? răspunse Moromete. Ce, nu-ți place munca?!

Dacă îi plăcea munca lui Niculae? Sigur că nu îi plăcea, dar ce, asta era o noutate, nu se știa încă de când era mic ce-i plăcea și ce nu-i plăcea acestui băiat? Lui Moromete parcă îi zburase mintea din cap și, cu bună știință, făcuse schimb cu a unui alt țăran care vorbea cu tine așa cum vorbești cu un cal sau cu o vacă. Îl

puse pe Niculae la muncă și când văzu că băiatul nu se mișcă îl lovi și îl amenință: dacă nu vrea să asculte să se ducă de-acasă, s-o ia pe urmele celor trei, care au ajuns bine, Paraschiv lucrează la *ucebé*, să se ducă și el să intre acolo! Și pronunțase cu atâta satisfacție cuvântul, încât băiatul se înfricoșă, fiindcă era adevărat: Paraschiv nu făcuse nimic la București cu ideea lui de comerț, pierduseră și oile și caii și ajunseră toți trei măturători de stradă. *Ucebé*-ul acela (Uzinele Centrale București) tocmai asta era, o instituție binecunoscută în sat, unde ajungeau în cele din urmă cei care cădeau jos. La toți li se părea că dacă zic *ucebé*, în loc de măturător de stradă, pot să ascundă în acest fel adevărul nenorocirii lor... Nu se știe dacă Niculae avusese sau nu în primul moment gândul să fugă de-acasă, dar soarta fraților lui vitregi o sperie și pe Catrina, care încercă să-l țină pe băiat de rău... Nu era nimic, zise ea, bine că învățase și ăia trei ani, să stea și el să mai aștepte până ce se face mare și atunci să plece și el în lume... Și până atunci să facă ce zice tat-său...

II

Într-o zi se întâmplă însă ceva care dezvălui familiei că într-adevăr fusesse vorba de o uneltire, dar nu din partea cuiva, ci se copsese singură și îndelung în mintea tatălui.

Iată ce se petrecu... Primeau din partea celor trei câte-o scrisoare o dată sau de două ori pe an, în care unul din ei mângălea ca vai de lume că o duc bine... Anii care treceau micșoraseră parcă totul, ura lor că fuseseră bătuți atât de tare înainte de a fugi, rușinea familiei că fugiseră ca niște hoți... Scriau acasă ca și când una s-ar fi răscumpărat prin alta... Dar niciodată nu spuneau ce însemna binele acela, în timp ce același Scămosu povestea în sat că îl văzuse cu ochii lui pe Paraschiv în cunoscutul costum de culoarea prafului, pe care scria, pe spinare, cu litere mari și albe acele litere rușinoase.

LBRIS

We know
books

MARIN PREDA

Delirul

Ediție stabilită de Alexandru Preda

Prefață de Oana Soare

Fișă biobibliografică și referințe critice
de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX SERV

Concepția grafică: Dana Popescu și Mădălina Pricop

Coperta I: Albert Gleizes, *Om în hamac*, 1913

Tehnoredactor: Ecaterina Pîslă

Lector: Ioana Marcu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PREDA, MARIN

Delirul / Marin Preda; pref. de Oana Soare; fișă

biobibliografică și ref. critice de Lucian Pricop – Ed. a 4-a –

București: Cartex Serv, 2025

ISBN 978-606-9098-39-4

I. Soare, Oana (pref.)

II. Pricop, Lucian (ed. șt.)

821.135.1

© Elena, Nicolae și Alexandru Preda.

© Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin Editurii Cartex Serv.

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel./fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel.: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Marin Preda și „delirul“ istoriei</i> (Prefață de Oana Soare)	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	18
<i>Referințe critice</i>	20
<i>Notă asupra ediției</i>	29
Delirul	
Partea întâi	33
Partea a doua	97
Partea a treia	245
Partea a patra	361
Partea a cincea	435

Marin Preda și „delirul“ istoriei

Delirul este o scriere încă bruiată de o receptare excesiv de suspicioasă. Recitit cu calm, dar și cu atenția pe care o solicită întreaga răstălmăcire, contextuală, dar și tendențioasă, a mizelor scrierii din 1975, când a apărut, și până azi, romanul nu numai că nu dezamăgește, dar, alături de *Cel mai iubit dintre pământeni*, pe care îl precedă, constituie cea mai serioasă meditație a scriitorului asupra unei istorii în delir, asupra unei istorii bolnave. În *Delirul*, această istorie încă nu își ia plinar revanșa asupra destinului insului obișnuit, pe care să-l contorsioneze sau să-l distrugă, așa cum o va face, spre exemplu, în *Cel mai iubit dintre pământeni*, unde Petriș nu este numai un intrus, ci o victimă sigură în ciuda nevinovăției sale. Acum atenția scriitorului se concentrează asupra mecanismelor dereglate ale istoriei mari, asupra protuberanțelor și personalităților sale de excepție (cele mai multe, malefice), asupra *iraționalității* sale profunde, indestructibile, pe care orice interpretare nu face decât să o dilate și mai mult.

Preda, se vede, are o fascinație obscură pentru aceste epoci tulburi ale istoriei bolnave, al căror mister (cuvântul este al său) încearcă să-l dezlege în multiplele sale fațete sau reverberații. Cine are dreptate: Tolstoi – care, în atmosfera patriarhală încrezătoare a secolului precedent, credea în forța unei fatalități istorice, capabilă să-și inventeze personalitățile care s-o reflecte și s-o slujească și care prinde într-un determinism aproape vrăjitoresc întreg mersul lucrurilor – sau Homer, care vedea în „mânia ce-aprinsese pe-Ahil

Peleianul“ cauza războiului Troiei? Astfel spus, istoria este cea care, în marșul ei obscur și atât de misterios, își inventează structurile sau personalitățile (ca Napoleon, eroul lui Tolstoi) sau, din contră, marile personalități schimbă, uneori cu o puternică forță smintită, evenimentele? Spre deosebire de marele scriitor rus, Preda crede în ultima variantă și *Delirul* este, așa cum indică prozatorul însuși, și apoi toată critica literară, o rescriere polemică a viziunii tolstoiene asupra istoriei: „Pe vremuri patriarhale, descrise de Tolstoi, întrebarea cine îi împingea pe oameni de la apus spre răsărit își păstra toată forța ei de sugestie mai ales în fața unui astfel de artist care nu putea să admită în intimitatea marelui său spirit ideea că un singur om, Napoleon, putea fi cauza unui eveniment atât de copleșitor și cu consecințe atât de mari pentru o mulțime de țări, cum a fost invazia pe care împăratul francez a condus-o împotriva Rusiei. În zilele noastre însă, în fața documentelor uluitoare care au fost capturate și puse sub ochii istoricului, îndoiala nu mai e posibilă și misterul sfâșiat: da, un singur om a gândit totul dinainte, a păstrat mai mult sau mai puțin secretă gândirea lui și cei care au aflat-o din timp n-au crezut în ea, și și-a pus-o în aplicare cu o consecvență care a provocat nenorocirea unei întregi civilizații [...]“. De aici și o neîncredere acută în istorie, care nu este deloc marea poveste integratoare, cu cauze și efecte bine stabilite, sau vreo „zeiță fără pată în fața căreia să ne închinăm cu smerenie“ (Marin Preda, *Delirul*, p. 321), ci mai degrabă un mecanism sadic, cu opriri și reacții deloc raționale. Or, istoria din anii Celui de-al Doilea Război Mondial confirmă cu prisosință o asemenea perspectivă dramatică. Ca oricărui prozator realist veritabil (dar nu numai), înfățișarea unei asemenea perioade i se prezintă lui Preda ca un adevărat pariu. Cum poate fi transpusă epic grozăvia istoriei? Pentru că, în literatura română, „delirul“ Celui de-al Doilea Război Mondial, cu liderii săi smintiți, intră, plenar, sub deformările prosovietice ale scriitorilor deceniului V, de-abia cu Marin Preda. La apariție, romanul a fost citit prin emfaticizarea laturii documentare pe care, inevitabil, o susține, creându-se, astfel, o primă dereglare a mecanismelor receptării (în lipsa unei informări veritabile, romanele epocii erau menite să joace și acest rol deviant față de principala lor

miză, care era cea literară). În descrierea acestei perioade, autorul procedează, desigur, ca un scriitor realist, care se documentează consultând monografiile sau colecția ziarelor interbelice (carnetele de lucru ale romanului o atestă cu prisosință), dar nu numai: antenele lui Preda sunt îndreptate și spre romanul european, unde transpunerea evenimentelor istorice este însoțită nu numai de meditația asupra faptelor, ci de o capacitate de a *ficționa* în jurul unor celebre personaje istorice, de a le transfera din planul realității „reale“ în cel al realității – încă și mai largi – de „hârtie“. Însă romanul lui Preda nu își propune să fie o histrionică ficțiune istoriografică, în care, la o adică, prozatorul să fie supremul regizor al evenimentelor istorice, pe care să le și inventeze (dacă este nevoie), ci miza scriitorului este, am impresia, una dublă: de înțelegere a unei perioade dramatice în miza ei profundă și de *recuperare* a unei istorii până atunci interzise (spre exemplu, în epocă, figura Mareșalului era tabuizată).

În intenția primă a scriitorului, acest „delir“ se împărțea între două personaje, Hitler și Stalin, ale căror decizii, din două părți ale continentului, puteau deveni (și au și devenit) fatale pentru întreaga Europă. Ambele reprezintă variante ale unei bolnave dorințe de putere, Hitler fiind asemănat cu o bizară pasăre care nu poate trăi decât distrugându-și propriile ouă, așadar administrându-și indirect sinuciderea, iar Stalin, cu un robot smintit care își ucide adversarii sau comilitorii pentru a-și asigura conducerea. În cele din urmă, capitolul despre Stalin a fost oprit de cenzură; de altfel, însuși prozatorul va lăsa să se înțeleagă că inserarea lui era o manevră șireată pentru a salva conținutul romanului. Dacă s-ar fi păstrat și acest capitol (el este reprodus în notele ediției de *Opere* îngrijite de Victor Crăciun), ar fi fost mai clară intenția prozatorului, aceea de a oferi o imagine completă a anilor '40, cu cele două personaje malefice și Antonescu, prins între ele și stăpân peste o țară ale cărei decizii, oricare ar fi fost acestea, s-ar fi dovedit, în cele din urmă, tragice. Mai mult decât în cazul lui Hitler unde sunt oferite și detalii istorice despre diferitele strategii ale dictatorului, în cazul lui Stalin, Preda procedează aproape exclusiv ca un romancier. Întreaga demență de putere a conducătorului rus reiese dintr-o discuție cu soția

LBRIS

We know
books

MARIN PREDA

Cel mai iubit
dintre
pământeni

Volumul I

Ediție stabilită de Alexandru Preda

Prefață de Oana Soare

Fișă biobibliografică și referințe critice
de Lucian Pricop și Oana Soare

EDITURA CARTEX SERV

Concepție grafică: Dana Popescu, Mădălina Pricop
Coperta I: Juan Gris, *Natură moartă cu fereastră deschisă, Rue Ravnigan*, 1915
Tehnoredactor: Ecaterina Pîslă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PREDA, MARIN

Cel mai iubit dintre pământeni / Marin Preda – pref.: Oana Soare; fișă biobibliografică și referințe critice de Lucian Pricop – Ed. a 7-a – București: Cartex Serv, 2025

3 vol.

ISBN 978-606-9098-43-1

Vol. 1. – 2025 – ISBN 978-606-9098-44-8

I. Soare, Oana (pref.)

II. Pricop, Lucian (ed.)

821.135.1

MARIN PREDA, *Cel mai iubit dintre pământeni*

© Elena Preda, Nicolae Preda și Alexandru Preda

© Editura Cartex Serv pentru prezenta ediție

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Un roman testament</i> (Oana Soare)	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	18
<i>Referințe critice</i>	20
<i>Notă asupra ediției</i>	51
Cel mai iubit dintre pământeni	57

Un roman testament

În monografia sa dedicată lui Marin Preda, în încercarea de a stabili două borne majore în creația scriitorului, criticul Mihai Ungheanu făcea o distincție între romanul vocației și romanul aspirației. Roman al vocației este acel roman pe care te-ai născut pentru a-l scrie, adică acea creație care să cumuleze forța explozivă a unui dat fundamental, care, altfel, ar risca să își devoreze autorul. Roman al vocației era, desigur, *Moromeții*. Roman al aspirației ar fi *Cel mai iubit dintre pământeni*, adică acel roman total care este visul oricărui prozator. Distincția lui Mihai Ungheanu merită reținută, mai ales că surprinde o diferență majoră de miză și implicare auctorială dintre cele două scrieri, dar și caracterul lor exponențial pentru creația romancierului. Ambele sunt romane ale unor destine și ale unor categorii emblematice pe care epoca totalitară riscă a le strivi. Una este cea a țaranului și *Moromeții*, așa cum s-a observat deja, întrupa ficțional dispariția unei lumi. Cealaltă este cea a intelectualului, reprezentată în ultimul și cel mai ambițios roman al lui Preda. Deși evidentă, diferența dintre *Cel mai iubit dintre pământeni* și celelalte scrieri ale autorului este oarecum indefinibilă și pentru că, așa cum a remarcat încă de la început critica, acest roman reprezintă un fel de sinteză superioară a întregii creații prediste, în sensul că prozatorul înglobează aici diferite elemente pe care altădată le tratase separat. Nou este doar romanul carceral; în rest, cu *Risipitorii* începuse seria romanului citadin, în *Delirul* aveam un puternic roman de analiză politică și socială, iar

în *Intrusul* o bună ilustrare a unui caz dramatic. Și, cu toate acestea, *Cel mai iubit dintre pământeni* rămâne romanul aspirației împlinite; el este testamentul literar al lui Marin Preda și, cum bine remarcă Nicolae Manolescu, în cronică sa din anii '80, o carte cum nu se scriu două într-o epocă... În fapt, acest roman este cea mai complexă și cea mai valoroasă scriere dintr-un gen fecund în anii regimului totalitar, și anume „romanul obsedantului deceniu“, adică acel roman cu miză politică virulentă care, sub pretextul descrierii ororilor din anii '50, reprezenta o cronică sumbră a întregului sistem opresiv. Ar mai trebui precizat că prima scriere de acest gen îi aparținea tot lui Marin Preda, care surprinsese, în 1967, în *Moromeții II*, prin curajul cu care înfățișa declinul lumii țărănești. Or, nu numai prin faptul că a inventat acest gen, al romanului obsedantului deceniu, dar și că l-a ilustrat cel mai plener demonstrează cu prisosință preeminența pe care o avea scriitorul în epocă, forța sa de focar pentru întreaga lume literară. După 1967, și alți prozatori valoroși, ca Dumitru Radu Popescu, Alexandru Ivasiuc sau Augustin Buzura descriu, în romane parabolice sau realiste, ororile regimului totalitar, după 1980, și alți scriitori îndrăznesc să abordeze genul romanului politic. Este ca și cum Marin Preda ar *da un semn* – și de aici valoarea sa exponențială pentru lumea scriitoricească. *Cel mai iubit dintre pământeni* este cea mai reacționară (în sensul de reactivă) scriere din eșantionul romanului obsedantului deceniu și totodată cea mai complexă prin diversitatea problematicii sale.

Așa cum a observat încă de la început critica, și în special Eugen Simion, *Cel mai iubit dintre pământeni* reprezintă un roman total: roman de meditație politică, eseu ideologic, roman de dragoste, roman al unui destin, al mediului intelectual, roman carceral etc. Romanul surprindea, înainte de orice, prin curajul estetic al meditației epice asupra regimului totalitar. Același Eugen Simion, unul dintre cei mai buni exegeți ai prozatorului, socotea această scriere „romanul unei mari conștiințe“, aparținând „unui mare prozator care judecă fără părtinire, fără mistificație [...] o istorie în care forțele se confruntă în chip dramatic“.

Întrebarea e: azi, ce ne mai spune *Cel mai iubit dintre pământeni*? Cum se raportează cititorul începutului de secol XXI la acest mare roman al literaturii române? Dacă este să ne referim la experiența noastră personală, a celei ce scrie aceste rânduri, trebuie să mărturisim că aproape fiecare recitare a scrierii a însemnat o surpriză: de fiecare dată paginile romanului, deși cunoscute, erau *proaspete*, vii, pentru că *vocea* din interiorul scrierii era vie și iscoditoare. Trebuie spus că multe dintre romanele obsedantului deceniu, care, în epocă, aveau și un rol documentar, de *informare*, dar și unul psihanalizabil, ilustrând o refulare colectivă, datează azi, pentru că posibilul lor cititor a avut, între timp, mijloace mai potrivite și mai specifice de punere la punct în privința epocii totalitare. Or, șansa de supraviețuire a unui asemenea roman este, pe de o parte, coeficientul lui ficțional și, pe de alta, amploarea exponențială a mesajului său, percutant nu doar pe un tronson temporal limitat, ci susceptibil de reactualizare și în alte epoci. Pe de altă parte, scrierea utilizează o serie de strategii care îi asigură lizibilitatea în timp.

În primul rând, romanul urmărește meandrele unei biografii reprezentative pentru epoca în sine, cea a lui Victor Petrini, structurată sub forma unui monolog explicativ, devenită iminentă în fața unei alte tragedii cu care se confruntă acest erou deja greu încercat: este vorba de detenția din pricina unei crime efectuate în legitimă apărare. Or, apelul la această convenție epică dickensiană (Nicolae Manolescu) marchează dubla tendință polemică a scrierii: aceea de a opune metaromanului, gen predilect al anilor '80, un puternic roman cu o structură *voit* tradițională și aceea de a oferi o replică virulentă dezabuzării filosofiei occidentale. La un moment dat, scriitorul notează cazul unui filosof occidental (e vorba de Cioran) care se întreabă disprețuitor: „Ce este o viață?“ „Ce este altceva“, se întreabă scriitorul prin intermediul personajului său. Or, prima strategie care asigură lizibilitatea romanului, în timp, este chiar această descriere *întrebătoare* a meandrelor unei biografii exponențiale. Pe de altă parte, schițarea acestei biografii – sau autobiografii, dacă privim din unghiul personajului – nu este una inocentă, ci una teleologică, ordonată pentru a răspunde unei

LBRIS

We know
books

MARIN PREDA

Cel mai iubit
dintre
pământeni

Volumul II

Ediție stabilită de Alexandru Preda

Prefață de Oana Soare

Fișă biobibliografică și referințe critice
de Lucian Pricop și Oana Soare

EDITURA CARTEX SERV

Conceptie grafică: Dana Popescu, Mădălina Pricop

Coperta I: Juan Gris, *Bărbat în cafea*, 1912

Tehnoredactor: Ecaterina Pîslă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PREDA, MARIN

Cel mai iubit dintre pământeni / Marin Preda – pref.: Oana Soare;
fișă biobibliografică și referințe critice de Lucian Pricop – Ed. a 7-a –
București: Cartex Serv, 2025

3 vol.

ISBN 978-606-9098-43-1

Vol. 2. – 2025 – ISBN 978-606-9098-45-5

I. Soare, Oana (pref.)

II. Pricop, Lucian (ed.)

821.135.1

MARIN PREDA, *Cel mai iubit dintre pământeni*

© Elena Preda, Nicolae Preda și Alexandru Preda

© Editura Cartex Serv pentru prezenta ediție

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CEL MAI IUBIT DINTRE PĂMÂNTENI

VOLUMUL II

PARTEA A CINCEA

I

Mă trezii fără să fi deschis ochii simțind că am adormit cu capul pe biroul meu cu lumina aprinsă. „Da, gândii, iată, iar am adormit lucrând, nu e bine, trebuie să fac ca Matilda, să mă culc seara la ora nouă și să mă scol la cinci, și până să plec la facultate pot lucra mai odihnit. E chinuitor să te prindă astfel somnul. Precis că am dormit patru, cinci ore în poziția asta.“ Mă întinsei și fui mirat că eram totuși lungit și nu simții atingerea familiară a cristalului de pe birou și a scaunului de sub mine. Deschisei ochii și atunci sării brusc în picioare.

Nu la birou, ci pe o masă ruginită de fier adormisem. Un bec aprins spânzura în tavan. O ușă de metal, niște pereți negri și o fereastră înaltă, zăbreliță, îmi amintiră că eram prizonier, că fusesem ridicat de-acasă și că fusesem implicat în afacerea Sumanelor negre. Mă uitai la ceas: erau orele patru. Începui să mă plimb. Celula n-avea pat, ci doar această masă de un roșu murdar, pe care mă întinsesem cu paltonul pe mine. Mi-l scosei, mi-era cald, aruncaii și căciula. Mă întinsei iar, îmi trosniră oasele. Da, oasele trosnesc, ele nu știu nimic, fac parte dintr-un întreg căruia i se supun. Tot astfel și noi, spunea Pascal, facem parte dintr-un întreg mai mare și vrem totuși să ne credem unici... acțiune smintită, asemănătoare aceleia, să zicem, a unui picior, care n-ar vrea să mai asculte de corp și ar lua-o razna, ar începe să bâtaie, să se agite, nu fiindcă ar fi bolnav, ci fiindcă ar începe

să creadă că sângele care îl hrănește ar fi numai al lui... Așadar să dărâmam cu gândul această celulă în care n-am ce să caut, și din care trebuie să ies cât mai curând, fiindcă sunt nevinovat, și să practic un exercițiu preventiv care să mă ferească de surprize și să pot accepta ce e mai rău. Deci să accept. Să-mi feresc de uzură forțele sufletești, care nu trebuiesc scoase la luptă: sensibilitatea trebuie reprimată, credințele și convingerile trimise în adâncul sufletului, loviturile fizice pe care le voi primi trebuie să întâlnească un corp inert, mă vor bate să spun ceea ce nu știu (auzise de asta), numai să nu mă deterioreze iremediabil, încolo n-aveau decât! Eu nu eram ca Ion Micu, să văd în ei expresia unei lumi pentru care am luptat și am fost torturat și convingerile mele să nu reziste. Nu erau ai mei. Așadar, ce mi s-ar putea întâmpla?

Mă reazezai pe masa aceea ruginită și închisei ochii. Codul existent în „document“, „ordonanțe“ în loc de „ordine“, nu poate să turbure o ființă normală. În caz contrariu se interpune un alt cod, care ghidează pe cei care m-au adus aici și care mă vor scoate nu pentru a mă trimite acasă, ci în direcții surprinzătoare și necunoscute. În acest sens căpitanul care m-a arestat știe mai multe decât colonelul care a încercat cu mine un interogatoriu zadarnic. După el, după căpitan, trebuia să fiu trimis imediat acolo unde arăta codul, fiindcă o cifră m-a indicat, pe care eu o voi nega oricum. „Ordonanțe“ sau „ordine“ e același lucru, din moment ce teroristul fugit îmi scrisese. Era suficient. Tot ce era mai jos n-avea nici-o însemnătate. Punct! Ar mai rămâne ca orbul căpitan să fie desmișcat. Pentru asta voi lupta din toate puterile. Nu sunt nici Buharin, nici Zinoviev sau Kamenev, implicat în lupta pentru putere, s-ar putea să fiu condamnat la un an, la doi, sau la cinci. Nu va dori nimeni să măucidă, nu sunt în mișcare astfel de forțe, nu e război civil, lumea petrece, iese la manifestații, localurile sunt pline, eu însumi am petrecut cu prietenii mei în mod pașnic, aș putea doar muri eu, de disperarea pierderii libertății. Nu simt această disperare. O să scap!... Sunt absolut nevinovat, rudele și părinții mei nu sunt nici Pop, nici Bujoiu, nici Malaxa, foști mari industriași, ci oameni simpli...

Acești domni au fost acuzați că au trimis în Elveția valori stoarse din bunuri naționale, e foarte posibil să fi trimis, e chiar neverosimil să nu fi trimis, oricum, nu gândul meu putea fi solidar cu ei, care, chiar dacă nu erau vinovați de aceste crime, erau vinovați de altele (de pildă, de mizeria materială a muncitorilor care au lucrat în industriile lor), solidari cu un regim nu atât de liberal ca să îngăduie o puternică mișcare sindicală, existentă în lumea civilizată, care să-i împiedice să fie stăpâni absoluți ai efortului uman. Astfel de lucruri se plătesc, mai devreme sau mai târziu, sau poate chiar pe neașteptate, cum s-a întâmplat la noi... Au știut cu abilitate să sugereze oamenilor că sărăcia și chiar mizeria e o stare naturală cu care trebuie să te obișnuiești, deși timpurile se schimbaseră... Au speculat geniul oamenilor simpli de a putea trăi din salarii mici, de a se descurca, numai ei știau cum, de la o lună la alta, veșnic îndatorați și traversând o viață fără speranța unei ușurări de greutatea ei care le apasă umerii. Mai bine plătit, tatăl meu nu se întorcea niciodată mai vesel acasă cu plicul în buzunar. Îl arunca mamei, tăcut și posomorât, și ea totuși știuse chiar din puțin să facă economii și să mă țină în liceu. Asta fiindcă eram unul, dar dacă ar fi fost doi sau trei? Ce-o să zică el acum, tatăl meu, și mai ales mama, mă pomenii întrebându-mă, când or să audă că am fost arestat? Asta oferea lumea nouă părinților și bunicilor noștri? Și îmi amintii de expresiile lor, la manifestația pe care o privisem cu doi ani în urmă de pe trotuar și mă simțisem solidar cu speranța care li se citea pe chipuri, cu ardoarea credinței într-o lume mai bună.

Deodată simții un sentiment de primejdie. Alarmă? Acești securiști nu erau expresia aspirației acelor manifestanți într-o lume mai dreaptă, apăruseră ca o anomalie stranie, ca un virus nociv într-o societate fără experiența revoluțiilor, ci mai mult cu aceea a revoltelor repede reprimată în sânge. Și ce era mai curios erau recrutați chiar dintre ei, dintre oamenii simpli, și se amestecau cu ei prin tramvaie și autobuze, pe stradă, și în restaurante, cu aerul cel mai firesc, cu capelele și uniformele lor cu însemne albastre, ca și când numai lucruri inocente ar fi făcut ei prin acele clădiri cu celule jos în beciuri.

LBRIS

We know
books

MARIN PREDĂ

Cel mai iubit
dintre
pământenii

Volumul III

Ediție stabilită de Alexandru Preda

Prefață de Oana Soare

Fișă biobibliografică și referințe critice
de Lucian Pricop și Oana Soare

EDITURA CARTEX SERV

PARTEA A OPTA

I

Rămăsei o clipă parcă suspendat, trecând în revistă toate femeile care lucrau cu mine la *Oraca*: niște grășane vorbărețe și simpatice, încă tinere, dar departe de a-mi fi aruncat vreodată una din acele priviri care sugerează disponibilitatea afectivă chiar fără intenție de finalizare într-o aventură sau măcar simplă prietenie colegială, puțină curte, acea multitudine de gesturi și cuvinte care nu au altă menire decât să potențeze afecțiunea fundamentală pe care o avem pentru alții, de care suntem cu adevărat legați și îi iubim... verificări dacă mai plăcem și altora... siguranța că nu ne-a pălit farmecul, seducția... verva care ne-o inspiră această certitudine, pe care o transmitem acasă celor care se simt prea siguri de noi... puțină neliniște, puțină gelozie, pentru a ni se prețui apoi dulcea supunere, abandonul de sub plapumă... Nu citisem în privirile lor nici măcar atât, avem cu cine cocheta, pe tine te cunoaștem, parcă-mi spuneau, și nici nu avem chef s-o facem, să te invităm la petrecerile noastre unde vin inși chiar mai puțin cunoscuți decât tine, și nici nu încerca să ne inviți tu pe noi, fiindcă o să te refuzăm politicos... Una era subalterna mea, alta era calculatoarea, alta (o tinerică frumoasă și balaoacheșă, pesemne țigancă, totdeauna bine îmbrăcată și coafată, stârnind invidia pentru bluzele ei de un colorit care arăta că nu le cumpăra din magazinele noastre, ca și fustele cu croială străină, cismulițele

elegante, jerseurile fine) secretara directorului, un ins totdeauna ursuz, care avea de îndurat gelozia nevastei pentru această secretară cu care cam semăna... dar cine suportă alături de bărbatul ei pe o alta, chiar dacă la birou și chiar dacă știe că îi e credincios?... Credincios, credincios, dar asta nu-l poate împiedica să... Directorul chiar își persecuta subalterna, doar-doar se va găsi cineva să-i spună nevastei că între el și secretară, vezi, nu e nimic... Nu se găsea nimeni și, chiar dacă s-ar fi găsit, nu asta dorea geloasa, ci „s-o dea afară pe târfa aia“... Om corect, șeful nostru făcea să i se audă răcnetele prin ușă când soția îi intra val-vârtej în birou și îi făcea scandal... „...da' ce crezi tu, că asta e instituția mea personală să dau afară pe cineva numai fiindcă ești tu smintită? Dar nu am dreptul, atâta timp cât își vede de treaba ei!...“. Secretara însă chiar ținea la el și, dându-și seama că omul n-avea liniște în casă din pricina ei, vrusese să plece, cu toate că îi părea rău. „Un șef așa de bun nu găsești oriunde“, dar se vede treaba că omul știa el ceva, în locul ei ar fi venit alta, și numai dacă ar fi fost o babă știrbă istoria n-ar mai fi continuat... „deși... mormăise el furios, am avut odată și o astfel de babă, nu chiar știrbă, dar cică mi-ar fi plăcut de ea că făcea pe mămica cu mine“ și i-a aruncat tava cu sandvi-ciuri și cafele în față, când a văzut-o că intră în birou... Ce nevoie, cică, am eu să mănânc sandvi-ciuri și să beau eu cafea făcută de mâinile acestei... să mănânc și să beau acasă și să nu mă las eu lins pe gât ca un vițel de această vacă răs-căcărata... ce, adică, vreau să spun că acasă n-are grijă nimeni de mine și trebuie s-o las pe cotoroața aia să-mi pună unt pe pâine... și o feliuță de șuncă... și o feliuță de roșie... și o cafeluță... și o franzeluță... (și aici directorul își subțiasse vocea și își imita nevasta scos din pepeni). „Îți arăt eu ție, zice, cafeluță. O să-ți fac una de-o să-ți stea în gât, să te frigi cu ea, să te îneci cu caimacul...“ „Așa că nu pleci nicăieri, dacă din pricina asta vrei să pleci“, îi mai spuse el fetei... „Tovarășe director, cică se smiorcăise ea, măcar dacă am fi vinovați de ceva...“ „Ei da, asta ar mai lipsi, se înfuriase el, ia nu mai da aici apă la șoareci și ieși afară... Auzi, măcar dacă... Asta îmi scoate

sufletul și pentru laptele supt de la mama, dar să mai fim și vinovați de ceva... Mi l-a scos, sufletul adică, și mi l-a băgat pe-al ei în loc, și asta m-ar vinde înainte chiar să încerc eu să fiu vinovat de ceva. M-ar pune să-i mărturisesc totul dinainte.“ „Da știu, continuase însă fata să se smiorcăie, e geloasă, și e gelos și prietenul meu cu care o să mă căsătoresc, vine câteodată pe-aici și stă pe capul meu să mă vadă, și după ce vă vede se cară, și ce-mi face pe urmă... De-aia vreau să plec, deși n-aș vrea...“ „Atunci cară-te, ori spune-i individului că dacă îl mai prind pe-aici chem șoferul și îl pun să-l dea afară cu paisprezece lovituri de pompă în cur...“ povestise fata, însă de astă dată pufnind în răs. Noroc că directorul străbătea aproape tot timpul regiunea în căutare de carne... Nu mai știam în ce stadiu se afla istoria...

Cine mai era deci, la noi, femeie? A, da, casierita... Doamna Munteanu... Care doamnă Munteanu?! Plecase... Predase casa și... Mă ridicai, deschisei ușa de alături, unde se afla casieria, și mă uitai îndelung la noua casieră, o figură învăluită în nedefinit, cu trăsături ascunse de părul care îi acoperea curgând pe umeri obrazul... din pricina părului astfel pieptănat, adică mai degrabă nepieptănat, părea să aibă un chip alungit... Stătea la birou și lucra... Venise la noi de vreo două săptămâni, dar luminozitatea lumii în care trăiam după moartea mamei făcea parcă să dispară umbrele când mă uitam în jurul meu și vedeam lucruri și oameni, animale și străzi forfotind de mișcarea neîncetată a vieții... Schimbam cuvinte de serviciu cu noua casieră, dar nu mă uitasem la ea, adică mă uitasem fără s-o văd, sau o văzusem fără să mă uit, vreau să spun că nimic din ea nu-mi atrăsese atenția, nu era nici frumoasă, nici urâtă, nu era nici diformă, nici statuară, mâinile ei, care îmi întindeau pe masă hârtii la control, nu erau nici butucănoase, nici diafane, vocea, nici timbrată, nici șoptită... debitul doar îmi păruse vag excesiv („de ce o fi vorbind asta prea mult?“ gândisem fără să fiu prea sigur că nu mă înșelam). Nu părea nici doamnă, nici domnișoară, oricum, nu purta verighetă, dar asta nu înseamnă că nu fusese divorțată sau nu era văduvă. Silueta ei

LBRIS

We know
books

MARIN PEDA

**ÎNTÂLNIREA
DIN PĂMÂNTURI**

Nuvele și povestiri

Ediție stabilită de Alexandru Preda

Prefață de Oana Soare

Fișă biobibliografică și referințe critice
de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX SERV

Imagine coperta I: Julien Dupré, *Secerătoarele*, 1880

Coperta: Dana Popescu

Tehnoredactor: Ecaterina Pislă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PREDA, MARIN

Întâlnirea din pământuri / Marin Preda; ed. stabilită de Alexandru Preda; pref.de Oana Soare; fișă biobibliografică și referințe critice de Lucian Pricop și Oana Soare – București: Cartex Serv, 2024

ISBN 978-606-9098-37-0

I. Preda, Alex. (ed.)

II. Oana, Soare (pref.)

III. Pricop, Lucian (ed.)

821.135.1

© Elena, Nicolae și Alexandru Preda.

© Editura CARTEX SERV pentru prezenta ediție.

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel./fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel.: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Scriitura enigmei și cruzimii</i> (Oana Soare).....	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	18
<i>Referințe critice</i>	20
<i>Notă asupra ediției</i>	41

ÎNTÂLNIREA DIN PĂMÂNTURI

Nuvele și povestiri

Cartea întâi	
În ceată	45
Colina	55
Întâlnirea din pământuri	60
O adunare liniștită	73
Calul	99
La câmp	105
Înainte de moarte	111
Amiază de vară	117
Cartea a doua	
Albastra zare a morții	121
Soldatul cel mititel	148
Îndrăzneala	158
Friguri	232
Cartea a treia	
Desfășurarea	289
Situațiile președintelui	448

Scriitura enigmei și a cruzimii

Prozele din volumul *Întâlnirea din pământuri* deconectează prin scriitură, prin compoziție și prin tematică. Banalul coincide cu absurdul, gesturile automate trimit la inexplicabilul psihologic, discursul despre realitate schimbă chiar datele realității. Realismul este întors pe dos pentru a i se vedea mai bine latura secretă, misterioasă. După lectură, cititorul rămâne stupefiat, ca după un șoc puternic, ale cărui cauze nu le-ar putea prea bine explica și păstrează o vreme senzația inefabilului, a imposibilității transunerii materialului în discurs critic. *Întâlnirea din pământuri* este unul dintre cele mai surprinzătoare volume ale lui Marin Preda, o carte a enigmei și a unei scriituri cu resorturi aproape imposibil de demontat.

Contrarierea cititorului este cu atât mai surprinzătoare cu cât bună parte din subiectele prozelor pornesc de la realitatea cea mai comună, uneori chiar de la banalitatea cea mai bătătoare la ochi. Preda alege deliberat mundanul pentru a împinge realismul la ultimele sale limite, ca pentru a i le testa și, printr-un joc imperceptibil al scriiturii, suprapune peste o realitate obișnuită o alta, cu totul stranie, deși stranie nu e decât povestea în care a fost așezată. Universul prozelor este cel rural, iar subiectele sunt următoarele: păcălirea unui țăran la strânsul recoltei, un duel amoros, un drum la primărie, o călătorie la munte, uciderea unui cal etc. Doar că Preda are grijă să măsoare distanța dintre cele două fețe ale realității, mergând pe firul strâns care le leagă, totuși, una de alta. Și acest fir

este tocmai acea scriitură a enigmei, care schimbă fața prozei românești cu tematică rurală și a prozei românești în sens larg. Inexplicabilul este exploatat printr-un stil al cruzimii exacte, adică unul al detaliilor, cu tot caracterul lor subversiv, insinuant și destructurant. S-a vorbit mult în critica românească de caracterul pseudo-fantastic al acestor proze (în sensul unui fantastic al cotidianului), iar critica dogmatică a anilor '50 a sancționat așa-zisul caracter naturalist al nuvelor. De fapt, volumul nu conține nimic fantastic sau naturalist (naturalismul era masca pretins științifică, pozitivistă, a realismului). S-ar zice că naratorul însuși privește cu un ochi perplex absurdul realității, fondul abscons al automatismelor ființei umane, pe care încearcă apoi să le fixeze în fotografia cuvintelor și în rama savantă a povestirii. Până la urmă, cuvântul și, cu el, actul de a transforma realitatea prin povestire sunt principalii vectori ai acestor proze, în care naratorul speculează sentimentul de defamiliarizare al cititorului, care își începe lectura așteptând cheile de decodare, și-o continuă frustrat atunci când vede că acest lucru nu se întâmplă, devine atent când întâlnește detaliul avertizator, pentru a și-o încheia sub un șoc puternic – al revelației pe care o are reconstituind șirul întâmplărilor prin meandrele poveștii. Fiecare nuvelă în parte impune relectura – reluarea textului ca un cititor avizat care, de-abia acum, poate sesiza diferitele trucuri ale scriiturii. De aceea poate că cel mai exact comentariu critic al acestor proze este unul care să pătrundă, aproape detectivistic, printr-o descriere cât mai exactă, în pliurile textului, unde, de fapt, se întâmplă totul.

Prima proză, *În ceată*, ar fi putut fi organizată în sensul cronologiei relațiilor dintre cei doi țărani – dar ea este până la urmă structurată sub forma unui monolog al furiei, rostit de Ilie Resteu la adresa rudei sale Beșleagă. Cititorul care deschide volumul cade peste un șuvoi de cuvinte, care vin amenințătoare spre el și a căror semnificație finală deocamdată îi scapă: *Uitați-vă la el, sări-i-ar bolboșile ochilor! De ce tăceți din gură? Am treizeci de clăi de grâu. Îi sparg capul ăluia care s-o apropia de mine. Mecanicul mănâncă, mă duc la șira mea, o stropesc puțin și-i dau foc. Dau foc și la mașină, mă duc la fiecare șiră și o aprind, la toate târgile astea cu*

paie, dau foc la toată aria! Dacă sunt eu tânăr și sărac, singur cu muiera, voi trebuie să fiți niște hoți? Surpriza pare mai întâi a fi cea a personajului, care va căuta o explicație printr-un fel de anamneză. Cititorul este pus în fața unui tribunal ad-hoc, în care Ilie Resteu, strigându-și revolta, ajunge la o istorie trecută, pe care o consideră lămuritoare pentru caracterul celui alt țăran. Petru Dumitriu, colegul de generație al lui Preda, admira în chip deosebit această proză, în care forma liniară a unei narațiuni de tip realist era topită în formula concentrată a monologului, amestecându-se timpurile, vocile și registrele. Primul strat al prozei, structurat după prezentul întâmplărilor, trimite la o realitate sociologică a satului românesc. Ilie Resteu, țăran sărac, trebuie să intre într-o ceată în timpul treierii pentru ca, în schimbul forței sale de muncă, să fie ajutat de echipajul celorlalți să își culeagă recolta. Ceea ce nu se va întâmpla până la urmă, pentru că Belegă – dacă e să credem argumentele lui Resteu – profită de ocazie pentru a-i plăti o poliță veche. În al doilea strat al prozei, unul al anamnezei, cititorul este purtat prin meandrele unei mai vechi istorii care îi pusese față în față pe cei doi. Belegă înfiase fetița soției lui Resteu; din pricina răului tratament (copilul era trimis să îngrijească și să pască animalele), aceasta moare într-un final, în ciuda îngrijirilor cuplului Resteu. Ca mai tot timpul la Preda, istoria personajului este una complexă, adăpostind în trecut un episod enigmatic în care inocența personajului a fost ultragiată și care își are scadența în prezent. *În ceată* este o proză a dumeririi lui Resteu și a montării acestei dumeriri într-o povestire meandrică, multistratificată.

În *Colina* avem un alt registru, cel al unui fantastic cotidian, pentru a surprinde halucinația și spaima lui Vasile Catrina. Subiectul este deliberat unul banal și absurd în același timp: în drum spre primăria din sat, Catrina se decide în chip inexplicabil să urce o colină, unde are vedenia unui moșneag în cămașă albă de cânepă, fapt care îl sperie, astfel că o ia la fugă, ca hăituit de spiritele pădurii. Buimăceala inițială a personajului ajunge la spaimă și atinge paroxismul printr-o adevărată tehnică a suspansului, în care principalul ingredient este inefabilul meteorologic. Nu întâmplător Preda

LBRIS

We know
books

MARIN PREDA

INTRUSUL

Ediție stabilită de Alexandru Preda

Prefață de Eugen Simion

Fișă biobibliografică și referințe critice
de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX SERV

Conceptie grafica: Dana Popescu

Coperta I: Jacques Colbert, *Starea lui J.C.*, 1992, detaliu

Tehnoredactor: Ecaterina Pislă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PREDA, MARIN

Intrusul / Marin Preda; pref. de Eugen Simion; fișă
biobibliografică și referințe critice de Lucian Pricop – Ed. a 4-a –
ed. stabilită de Alexandru Preda, București: Cartex Serv, 2023

ISBN 978-606-9098-24-0

I. Simion, Eugen (pref.)

II. Pricop, Lucian (ed. șt.)

III. Preda, Alexandru (ed.)

821.135.1

© Elena, Nicolae și Alexandru Preda.

© Editura CARTEX SERV pentru prezenta ediție.

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Prefață</i> (Eugen Simion).....	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	24
<i>Referințe critice</i>	26
<i>Notă asupra ediției</i>	31
 <i>Intrusul</i>	
Partea întâi	35
Partea a doua.....	95
Partea a treia.....	147
Partea a patra	211
Partea a cincea.....	267

PREFAȚĂ

Deducem dintr-o însemnare din *Jurnalul intim* (1964), că Marin Preda, scăpat de o boală înșelătoare (nevroza) și de un roman pe care îl scrisese cu mari dificultăți (*Risipitorii*, 1962) și de care nu era nici acum mulțumit, îl recitește și se gândește să-l rescrie în totalitate, după ce-l rescrisese de trei-patru ori. Părăsește ideea pentru că, spune el, nu-i mai plac personajele și, mai ales, ar trebui să aibă intuiția „psihologiilor excepționale“ și își dă seama că n-o are. Sau, poate, n-o are încă. În 1968 publică *Intrusul*, după ce tipărise, în 1967, *Moromeții II*, o continuare promisă de mult și așteptată de cei care considerau că după *Întâlnirea din Pământuri* (1948) și *Moromeții I* (1955), două capodopere ale prozei românești, Preda nu mai dăduse o carte la fel de puternică epic. Mai mult, prin *Risipitorii*, prozatorul încercase să iasă din tema ce-l consacrase (tema lumii rurale) și chiar din stilul tradițional al prozei rurale românești, prin stil înțelegând nu numai un mod de a scrie, dar și un mod specific de a vedea lumea despre care prozatorul scrie. În cazul de față, modul de a vedea existența țărănească și viața interioară a țaranului. Preda reușise prin romanul și nuvelele citate mai înainte să schimbe ceva (ceva esențial) în proza rurală și încercase, prin *Risipitorii*, să devină un scriitor profesionist, nelegat de un singur mediu social de observație. Citise, cum știm deja, pe marii prozatori ai lumii (și-i citise, am dovedit în altă parte, în *felul său*, adică atent la nuanțe, atent la mișcările imperceptibile ale sufletului) și nu voia să rămână, în literatură, un bun spuiitor de istorii hâtre sau un *făcător de cuvinte*, categorii pe care le detesta sincer și pe care le contestase public în *Imposibila întoarcere*.

Rezumând, Preda voia să devină, după *Moromeții*, și un scriitor urban și să urmărească, folosind mijloacele epicii moderne, problematica omului care trăiește în epoca industrială. În *Risipitorii* studiază un câmp larg de subiecte (de la prietenie și iubire până la *blestematele chestiuni insolubile*), în *Intrusul* – șase ani mai târziu – reia o parte din aceste teme, lărgind mijloacele de analiză. Prioritar este, aici, *individul* (destinul individual), nu categoria socială, masa, psihologia de grup și mentalitățile de clasă în raport cu rațiunea istoriei. Citise pe Céline și Camus și vrea, acum, să scrie un mic roman în care să prezinte un om învins de iraționalitățile istoriei și de *subdestin*. „Omul – scrie prozatorul – este o divinitate învinsă de circumstanțe.” Prin circumstanțe el înțelege că acest *subdestin*, care nu-i o fatalitate abstractă, ci un concept legat de firea omului și de structura unui sistem social. El poate înfrânge voința de putere și caracterul unui om tare, stăpân pe sine. Ceva de care omul se lovește, fără să-și dea seama, în existența curentă și de care se lasă condus orbește, chiar dacă are în el mijloacele necesare pentru a se apăra.

Marin Preda meditează la această relație și creează un personaj (Călin Surupăceanu) care are ceea ce se cheamă *conștiință de sine* și, pregătit să fie un învingător în istorie, iese până la urmă un învins. De ce? Cum? Este tema romanului, ceea ce înseamnă, deopotrivă, *tema prozatorului* (narratorului) și *tema personajului*, care reflectează, el însuși, la ceea ce i se întâmplă. *Intrusul* este, putem spune, un *roman psihologic* într-un roman mai larg (*roman social*), în care eroul și naratorul țin, pe rând, monologuri întinse, nu numai despre *destin* și *subdestin*, dar și despre lucrurile simple ale existenței, cum ar fi întâlnirea cu o femeie tânără, brutalizată, terorizată de un paznic bestial și posesiv sau despre modul în care un țăran adventist se adaptează noilor condiții de pe șantier. Preda este atent la aceste *gesturi mici*, cu nimic promițătoare pentru un mare prozator, dar a învățat de la Tolstoi că felul în care prezinți în epică simpla deschidere a unei banale uși poate fi un act semnificativ în proză. *Intrusul* este plin de asemenea mici istorii colaterale însoțite de reflecțiile unui moralist de clasă ce dau substanță și culoare narațiunii.

Până să ajungem însă la ele, să vedem scenariul și tipologia micului roman cu teme existențialiste. Un tânăr, Călin Surupăceanu,

ucenic vopsitor într-o mahala bucureșteană, ajunge pe un șantier, la îndemnul inginerului Dan, se califică, devine electrician, ajută la ridicarea unui oraș nou și se pregătește, după o complicată poveste sentimentală, să se stabilească pentru totdeauna în mijlocul unei lumi venite de peste tot. Omul este sociabil, se împrietenește repede, are ceea ce se cheamă vocația adaptării, se pare că nimic n-o să-l împiedice să trăiască satisfăcut în orașul unde el a pus prima piatră. Nimic nu anunță în el un Meursault, o victimă a complicității vietii și a istoriei și, în spatele lor, a unei metafizicii existențiale. Nu e totuși așa, ceva neprevăzut se întâmplă și curmă firul unei existențe făcute să fie învingătoare. Cartea începe în momentul în care neprevăzutul de care vorbim apare și împinge destinul acestui inteligent, inimos electrician spre o zonă tragică de existență. Fără a complica lucrurile, să spunem că personajul, Călin Surupăceanu, săvârșește un act curajos de eroism (salvează un muncitor căzut într-o cisternă) și acest act are pentru el consecințe tragice. Ars pe față și pe mâini, mutilat, desfigurat, el încearcă să ducă viața dinainte, dar faptul nu mai e posibil. Accidentul pune între el și lumea în care până atunci se integrase perfect o barieră de netrecut, fără ca un individ anume sau instituția ca atare să fie în chip voit cauza acestei înstrăinări. Prietenii îl ajută, soția (Maria), pe care o salvase din ghearele unui tip infernal, îi poartă de grijă, apoi, se îndepărtează, încet, încet de el, fără a avea un motiv precis. Așa, prin forța lucrurilor sau, mai corect spus, pasiunea și voința ei cedează gradual și ireversibil. Dintr-o dragoste ce părea incoruptibilă, Maria (femeia pe care el o crease psihologic și-i dăduse un rost în viață) începe să-l urască și, în cele din urmă, să-l gonească din casă.

De ce? Cum este cu puțință? Acestea sunt întrebările la care încearcă să răspundă romanul care poartă un titlu simbolic în felul lui (*Intrusul*), sub influența, posibil, a *Străinului* camusian. Preda studiază și el, ca și prozatorul francez, un caz de eșec existențial și de alienare fără cauzalități precise, pornind (a mărturisit autorul) de la o istorie (o întâmplare) relatată în presa vremii: un muncitor dintr-un mic oraș industrial, nou creat într-o localitate din Moldova, a fost nevoit să-și părăsească orașul și familia după ce sărise în ajutorul unui coleg accidentat. Mutilat, n-a reușit să se adapteze noii sale condiții. Pentru că nu mai poate să lucreze ca electrician (meserie care-i place și de

LBRIS

We know
books

MARIN PREDA

MARELE SINGURATIC

Ediție stabilită de Alexandru Preda

Prefață de Oana Soare

Fișă biobibliografică și referințe critice
de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX SERV

Imagine coperta I: Paul Gauguin, *Copăci-albaștri*, 1888
Coperta: Dana Popescu
Redactor: Ioana Marcu
Tehnoredactor: Ecaterina Pislă

books

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PREDA, MARIN

Marele singuratic / Marin Preda; ed. stabilită de Alexandru Preda;
pref. de Oana Soare; fișă biobibliografică și referințe critice de
Lucian Pricop – Ed. a 8-a – București: Cartex Serv, 2022

ISBN 978-606-9098-13-4

I. Preda, Alexandru (ed.)

II. Pricop, Lucian

821.135.1

© Elena, Nicolae și Alexandru Preda

© Editura CARTEX SERV pentru prezenta ediție

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel./fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel.: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Marele singuratic, istoria și mitul iubirii</i>	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	14
<i>Referințe critice</i>	16
<i>Notă asupra ediției</i>	23

MARELE SINGURATIC

Partea întâi	27
Partea a doua	95
Partea a treia	203
Partea a patra	295
Partea a cincea	355

*MARELE SINGURATIC, ISTORIA ȘI MITUL IUBIRII**Locul romanului Marele singuratic în saga Moromeților*

Marin Preda este tipul de scriitor care simte periodic nevoia de a-și revizita universul inventat, semn că acesta continuă să-l obsedeze, forțându-l să revină pentru a-i exploata până la capăt posibilitățile. Este vorba și de o lentoare prin care autorul se apropie treptat de marile sale teme, ca și când propriul univers ficțional ar avea nevoie de timp pentru a se închea și a-și impune treptat legile secrete de dezvoltare. Ampla cronică a Moromeților (din care face parte și scrierea de față) începea în 1955, cu primul volum al romanului omonim și se încheia în 1977, cu *Viata ca o pradă*. Concepută ca un cosmoid, universul fixat în *Moromeții* (I) părea suficient sieși, doar că finalul deschis, dilematic arăta că autorul își plănuia încă de pe atunci întoarcerea. De altfel, în 1955 era poate prea devreme pentru a imagina ce se întâmplă atunci când timpul nu mai are răbdare. În 1967 scriitorul revine cu volumul al doilea, în care universul rotund explodează sub presiunea legilor istoriei. Se naște astfel și o specie literară nouă, căreia tot Preda îi găsește un nume: e vorba de romanul obsedantului deceniu (al cincilea). „Tema povestitorului” – adică viziunea prozatorului asupra propriei sale lumi ficționale care, în unele cazuri, chiar profeția lui – este una tragică: moartea lumii țărănești ar fi cauzată de politica regimului comunist. Aceasta va deveni chiar supratema operei lui Preda, mesajul său profund anxios, prin care toate scrierile acestui autor capătă un puternic accent subversiv. Însă povestea nu este încheiată, pentru că în 1972 apare *Marele singuratic*, în care personajul central este Niculae Moromete. Preda se va reîntoarce asupra acestei lumi în

1975, odată cu *Delirul*, și, apoi, în 1977, cu *Viața ca o pradă*. Saga se încheie brusc și în chip tragic prin însăși scoaterea autorului din liniile destinului lumesc. Altfel, scriitorul plănuia continuarea romanului *Delirul* cu un al doilea volum și, cu siguranță, ar fi revenit asupra acestui univers care îl obseda și după 1990, într-o cu totul altă paradigmă istorică.

Scrierile care urmează *Moromeților I* nu sunt însă tatonări repetitive, ci reveniri în spirală, sondând alte momente ale istoriei și ale evoluției personajelor. Modelul (îndepărtat) este cel balzacian, scriitor pe care Preda îl admira în mod deosebit pentru talentul și tenacitatea de a fi inventat un univers românesc specific, urmărindu-l până la capăt, în toate derivațiile lui. Cronologia „comediei țărănești“ este, astfel, una sinuoasă: citită în ordinea apariției volumelor, de la *Moromeții I* la *Viața ca o pradă*, această saga iradiază prin nucleele tensionale ale operelor și prin relațiile care se stabilesc, retrospectiv, între diferitele ei părți. Spre exemplu, dacă *Moromeții I* era chiar începutul romanului, *Viața ca o pradă* este metaromanul, adică romanul *Moromeților I*, reconstituind geneza complexă a acestei scrieri, care coincide cu însuși conturarea destinului scriitoricesc al lui Preda. Cu alte cuvinte, universul acesta a fost atât de puternic, încât el a sfârșit prin a-și inventa autorul. *Delirul* se întoarce la perioada dilematică a anilor '40, plasându-se, la nivel temporal, în intervalul care despărțea acțiunea din *Moromeții I* de aceea din volumul doi. Lumea satului este surprinsă acum în timpul dictaturii legionare (inclusiv a crimelor ei), urmărindu-se și destinul lui Moromete după fuga fiilor mai mari. Această fugă a fraților (care coincide și cu o realitate biografică) l-a obsedat de la bun început pe scriitor: era nucleul prozei cu care se încheia volumul de debut al lui Preda, *Întâlnirea din pământuri*. Deducem astfel că *Moromeții* existau ca eboșă (sau ca proiect) încă din 1948.

Marele singuratic se înserează într-o buclă epică din *Moromeții II*, într-o zonă ficțională care rămăsese nedezvoltată, mai exact în răstimpul epic dintre eșecul lui Niculae ca responsabil cu colectivizarea și moartea lui Ilie Moromete. *Moromeții* este marele roman al tatălui, *Marele singuratic* este micul roman al fiului, personaj proiectat de Preda ca *alterego* polemic și conceput aproape

antitetic în raport cu Ilie Moromete. Niculae ratează pentru că alege greșit soluția: se înscrie în partid convins că aceasta îi este menirea. Eșuând, se retrage din istorie, alegând singurătatea și non-implicarea ca variantă de destin. Dar „marele singuratic“ nu este totuși un „străin“, precum personajul lui Camus, pentru că Marin Preda nu adera la anxietatea metafizică din romanele existențialiste, pe care o considera în bună parte falsă și gratuită. Rămâne de discutat dacă soluția propusă de scriitor pentru a-și reinsera personajul în istorie este și valabilă estetic (la finalul scrierii, personajul își reia activitatea de partid). Dincolo de acel „Epilog“ care, dacă nu dezamăgește, rămâne ambiguu, *Marele singuratic* este un roman al insului retras din istorie și al iubirii ca forță compensatoare.

Retragerea din istorie

Încă din *Moromeții II*, Niculae era proiectat ca un ins care evolua în linia unui fals destin. Mai mult, dacă acest roman avea un puternic caracter subversiv, aceasta se datora în bună parte manierei polemice în care era conceput personajul, care alesese să se implice în politică. Istoria lui Niculae continuă în *Marele singuratic*, urmărindu-se evoluția eroului după excluderea din activul din partid. Astfel, Preda are ocazia să analizeze relația dintre istorie, „revoluție“ și posibilitatea unei noi „religii“ (obsesia tânărului). Însă Niculae este o posibilă variantă de „risipitor“, în cazul de față un ins pornit în căutare de soluții pentru a-și înlocui rădăcinile rupte odată cu părăsirea lumii satului. Din derută, tânărul se aruncase în utopii zise revoluționare. Personajul devenise activist de partid, ordonându-și polemic destinul în raport cu Ilie Moromete. Prins între lumi, Niculae alesese falsa acțiune și se trezise într-un impas. Calea aleasă de el trecea prin istorie, ale cărei legi riscă să strivească, în romanele lui Preda, destinele individuale.

Respins de istorie, dat afară din partid, incapabil să transmită parabolele acelei noi „religii“ pe care o visa în copilărie (care deducem că nu semăna deloc cu cea a „omului nou“), Niculae devine *marele singuratic*, nevoit să-și inventeze, după eșec, un refugiu. „Revoluționar“ respins de logica dogmatică a revoluției reale, eroul alege, ca paliativ, soluția retragerii, a non-implicării, optând pentru cea mai non-ideologică meserie, cea de horticultor. Izolat de restul

LBRIS

We know
books

MARIN PEDA

VIATA CA O PRADA

Ediție stabilită de Alexandru Preda

Prefață de Oana Soare

Fișă biobibliografică și referințe critice
de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX SERV

LBRIS

We know
books

Conceptie grafică: Dana Popescu, Mădălina Pricop

Coperta I: Arshile Gorky, Logodna II, 1947

Tehnoredactor: Ecaterina Pislă

Lector: Ioana Marcu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PREDA, MARIN

Viața ca o pradă / Marin Preda; pref.: Oana Soare; fișă

biobibliografică și ref. critice de Lucian Pricop

București: Cartex Serv, 2024

ISBN 978-606-9098-38-7

I. Soare, Oana (pref.)

II. Pricop, Lucian (ed.șt.)

821.135.1

© Elena Preda, Nicolae Preda, Alexandru Preda

© Editura Cartex Serv pentru prezenta ediție

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel./fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel.: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Poveste despre nașterea unei capodopere</i> (Oana Soare)	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	23
<i>Referințe critice</i>	25
<i>Notă asupra ediției</i>	41
<i>Viața ca o pradă</i>	45

POVESTE DESPRE NAȘTEREA UNEI CAPODOPERE

Un roman autobiografic

Viața ca o pradă este o scriere cu un statut special în creația lui Marin Preda, în primul rând prin formula sa narativă și genul căruia îi aparține. Apăsatul ei accent confesiv și biografic o plasează alături de *Convorbirile* cu Florin Mugur sau de volumul de eseuri *Imposibila întoarcere*; de altfel, în acesta din urmă au și fost incluse, la început, unele dintre episoadele evocând copilăria sau anii de școală. Trama sa epică – scriitorul se plasează ca un prozator în raport cu personajele și întâmplările înfățișate – o așază alături de romanele lui Preda. În fapt, *Viața ca o pradă* este o scriere hibrid, aflată la intersecția dintre biografie și ficțiune, și totodată una dintre cele mai reușite creații din literatura română, aparținând unui sector special, care s-ar numi, cu o formulă aparținând lui Eugen Simion, acela al „genurilor biograficului“. *Viața ca o pradă* este un roman memorialistic sau un roman biografic și totodată, așa cum a observat critica încă de la apariția scrierii, un foarte special jurnal de creație; s-ar fi putut numi, la fel de bine, *Cum am ajuns să scriu Moromeșii*. În acest sens, putem vorbi de o biografie spirituală reordonată, retrospectiv, din perspectiva semnificației ei majore (scrierea romanului *Moromeșii*), dublată de un roman eseistic, în sensul că puținele (și esențialele) elemente biografice selectate sunt toate disecate, învăluite în meandrele interogative ale unui stil reflexiv, ca pentru a li se descoperi resorturile și consecințele nebănuite.

Astfel, elementele descrise pot părea banale și lipsite, la prima vedere, de importanță: un copil ține o pâine în brațe și se miră când

i se spune să mai ia una; același copil își forțează tatăl să fie lăsat să își continue studiile; ajunge la o școală normală și asistă la diferite lecții, de matematică, geografie sau istorie; într-o gară, se desparte de tatăl său, acesta sugerându-i că, de acum încolo, cale de întors nu mai e; în fine, vine la București și începe să scrie. Însă toate aceste fapte capătă, privite retrospectiv, o irizație simbolică, se dovedesc a fi elemente cruciale, prin care o vocație puternică, dar invizibilă, hazardul cu legile lui obscure, prin care o neșansă poate deveni șansă și invers, totul pare a concura pentru a transforma o viață într-un destin. De aici lumina și mirarea (romanul este scris într-un impecabil stil indirect liber, dilematic și interogativ, pentru a se putea capta însuși misterul acestei reușite) care însoțesc evenimentele descrise, toate mărite și deformate prin reflecție, ca și cum ar fi privite printr-un telescop; de aici și selectarea lor aparent curioasă, argumentată de scriitor într-un paragraf care poate fi socotit o punere în abis a codului scrierii: „Dar eu nu vreau să povestesc aici «amintiri», ci doar lucruri pe care le contemp lu și azi cu un sentiment de neliniște că s-ar fi putut totuși să nu aibă loc, și atunci nici lumina care le însoțește azi în amintire să nu fi existat...” Altfel spus, fără scrierea *Moromeților*, eveniment major cu care se încheie această operă, nici revelația în fața cuvântului rostit (scena cu pâinea), nici plecarea la școală, nici episodul bucureștean cu debutul în presă și volum nu ar mai fi avut ecoul magic și aproape parabolic (în sensul de biografeme cu o înaltă semnificație simbolică) pe care îl au astfel. Tocmai de aceea romanul biografic a fost conceput sub forma unui atipic jurnal de creație – viața se confundă cu literatura, viața nu are ca scop decât acela de a fi transfigurată prin ficțiune. Acest fapt este amplificat de cei doi „timpuri” narativi în funcție de care este ordonată scrierea: rememorarea, în ordine mai mult sau mai puțin cronologică, a evenimentelor biografice, marcând un timp al „trăirii” de odinioară, este întreruptă de scene desfășurate într-un prezent al acțiunii – personajul narator se află la Sinaia, în căutarea unui subiect despre care să scrie. Așa cum am afirmat anterior, timpul „trăirii” și un timp prezent, al acțiunii (ca să preluăm distincția lui Eugen Simion în privința dublei temporalități a unora dintre scrierile din seria biograficului) se confundă, astfel, cu timpul ficțiunii.

Nu întâmplător, scrierea apare în 1977, după romanele din seria *Moromeților: Moromeții I și II, Delirul și Marele singuratic*. Prin *Viața ca o pradă* se încheie, practic, un ciclu: după romanele unei lumi cu eroii săi speciali, avem, în final, și romanul autorului lor, romanul „blegului” care se desprinsese de lumea satului și care devenise scriitor tocmai pentru a o reflecta, mai bine, prin ficțiune. *Viața ca o pradă* și celelalte scrieri din seria *Moromeților* se află, astfel, într-un raport intertextual special: este un jurnal de creație pentru *Moromeții I*, rescrie, într-un sens mai veridic traseul unui personaj (nimeni altul decât scriitorul însuși) pe care îl deghizase, mai înainte, fie în Al lui Parizianu, din *Delirul*, fie în Nicolae Moromete. Personajul narator din *Viața ca o pradă* trece și prin peripețiile pe care le parcurge Ștefan Parizianu în aventura sa bucureșteană (rebeliunea legionară, angajarea în presă) și este, în același timp, și un Nicolae Moromete împlinit, care și-a găsit menirea, aceea de scriitor.

Ca multe dintre romanele lui Preda, și acesta își propune propriul cod de lectură prin intermediul parabolilor. Există, în acest sens, două scene cu o mare încărcătură simbolică, prin care este redimensionată semnificația întâmplărilor descrise. Prima este aceea în care o haită hămesită de câini se zbate să devoreze hoitul unui cal; nu numai viața, dar și literatura este, astfel, o pradă: „Văzusem odată un cal mort într-o văgăună, cu o grămadă de cățelandri schelălăind de foame și de neputință care se repezeau în el să-l sfârtece. Dar de oriunde îl apucau, nu reușeau nimic, calul rezista. Își înfîgeau dinții în burtă, în pulpe, în spinare, se propteau în picioare bățând din cap și scheunând. Prima îmbucătură, care ar fi deschis drumul celorlalți, le scăpa. De unde? Din ce loc? Am stat mult să-i văd ce fac și mă uitam la ei râzând. Nu era printre ei niciunul mai bătrân și experimentat care să-i învețe. Desigur, viața nu e un cal mort, dar e, pentru un scriitor tânăr, o pradă care nu cedează dacă nu știi de unde s-o apuci.” Cea de-a doua scenă este aceea în care personajul narator gonește o haită de lupi crezând că nu este decât o haită de câini. Poate aceasta este și cea mai bună cale de a îndepărta răul – și fie că este vorba de un rău al istoriei și al dogmelor ei, fie de unul izvorând din abjecția umană.